

Liisa Holmberg
Rehtori
Saamelaisalueen koulutuskeskus, Inari

Sakaste –loppuseminaari 20.9.2013

Haluan kiittää kaikkia puheenpitäjiä erittäin mielenkiintoisista puheenvuoroista. Päivä on tuonut valtavan paljon tietoa ja uusia ajatuksia. Kiitos myös järjestäjille valtavan hienosti järjestetystä loppuseminaarista ja tärkeästä hankkeesta.

Olen iloinen että minullekin on annettu mahdollisuus puhua saamelaisista toimintamalleista sosiaalialan työkentässä ja erityisesti miten ne pitäisi ottaa huomioon koulutuksessa.

Haluan tässä puheenvuorossani tuoda esiin joitakin asioita sosiaali- ja terveysalan koulutuksesta, yhteistyöstä saamelaiskäräjien, Samisosterin ja kuntien ja muiden alueen toimijoiden kanssa sekä erityisesti miten me toimijat pystymme ottamaan huomioon sosiaali- ja terveysalan kentällä tapahtuvat muutokset ja vaatimukset.

Saamelaisalueen koulutuskeskus on valtion oppilaitos ja meidän tehtävä on säädetty laissa. Tehtävänä on tukea ja kehittää saamelaiskulttuuria, kieltä ja edistää tämän alueen elinkeinoja ja työllisyyttä.

Annamme kolmella tavalla koulutusta: perustutkintokoulutusta, ammatillista lisäkoulutusta ja saamen kielen ja kulttuurin opetusta. Näitä kaikkia keinoja käytämme myös sosiaalialan koulutuksessa.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa on järjestetty sosiaali- ja terveysalan koulutusta vuodesta 1998 lähtien. Meillä on tällä hetkellä vuosittain alkava lähihoitajan perustutkintoon johtava koulutus. Sen lisäksi me olemme järjestäneet perhepäivähoitajan ammattitutkintoon valmistavaa koulutusta erityisesti saamelaisten päiväkotien ja kielipesätyöntekijöiden tarpeisiin. Meillä on ollut myös hoiva-avustajakoulutus työvoimapoliittisena koulutuksena. Me teemme työtä DIAK-ammattikorkeakoulun kanssa jotta saisimme sairaanhoitaja-diakonissa koulutuksen järjestettyä tänne saamelaisalueelle. Näillä näkymin aloitamme sellaisen syksyllä 2015.

Sosiaali- ja terveysalan koulutus on tärkeää järjestää saamelaisalueella saamelaisalueen ihmisille, koska juuri tällä alalla on tärkeää tietää ja tuntea ne ihmiset joiden kanssa tehdään työtä. Erityisesti on tärkeää tuntea saamelainen kulttuuri, kieli ja elämäntapa. Eli on tärkeää tuntea ne toimintamallit – joko kirjoitetut tai kirjoittamattomat jotka vallitsevat meidän yhteisöissä ja joiden mukaan ihmiset elävät. Näitä toimintamalleja kutsun tässä esityksessäni saamelaisiksi paradigmoiksi.

Otan tässä muutamia esimerkkejä saamelaisista paradigmoista, joita olemme tutkineet yhdessä Arktisen yliopiston työryhmän kanssa.

Siihen kuuluvat:

- Professori Jim McDonald, University of Northern British Columbia
- Lehtori Dianne Nyce, Nis'ga House of Wisdom, NBC
- Apulaisrehtori Jan Henri Keskitalo, UArctic, Allaskuvla
- rehtori Liisa Holmberg, SAKK

Tutkijoita: Rauna Kuokkanen, Vuokko Hirvonen, Jelena Porsanger, Asta Balto, Alf Keskitalo

Ensin otan esille lyhyesti, mikä on tieteellinen määritelmä paradigmalle:

Kaksi tunnettua antropologia Margaret LeCompte ja Jean Schensul, jotka tutkivat erityisesti tutkimustapoja ja -metodeja huomioivat, että tutkimus ei ole suoranaista objektiivista raportointia todellisuudesta, vaan se on aina kulttuuriin sidottu tuote:

“ Kaikki tutkimus informoidaan sen mukaan millainen maailmankuva tai perspektiivi tutkijalla tai opiskelijalla on oman tieteenalansa sisällä. Näitä perspektiivejä kutsutaan paradigmoiksi. Paradigma muodostaa sen tavan, jolla katsotaan maailmaa, tulkitaan se nähty maailma, ja päätetään mitkä asiat tästä nähdystä ja tulkitusta maailmasta ovat oikeita, valideja ja tärkeitä dokumentoida” (LeCompte ja Schensul 1999:41).

Kaikki tieto ja siitä vedetyt johtopäätökset ja siihen liittyvä opettaminen on aina välitetty sen maailmankuvan kautta, mikä sillä opiskelijalla, tutkijalla tai opettajalla on. Nämä maailmankuvat eli tieteen paradigmat auttavat ymmärtämään erilaisia tiedon käsityksiä ja lähestymistapoja.

Filosofi Thomas Kuhn kirjassaan *The Structure of Scientific Revolutions* (1962) antaa neljä määritelmää tieteelliselle paradigmalle:

- mitä havainnoidaan ja tutkitaan
- millaisia kysymyksiä tästä asiasta pitää kysyä ja millaisia vastauksia odotetaan
- miten nämä kysymykset pitää asettaa
- miten tulokset tieteellisestä tutkimuksesta pitää tulkita

On selvää että alkuperäiskansojen tieteen paradigmojen tuntemuksella on suuri merkitys kun tuetaan tutkimusta, tutkijoita ja opettajia alkuperäiskansojen omilla alueilla. Koulutusorganisaation näkökulmasta on tärkeää, että on opetus- ja tutkimustyötä olisi ohjaamassa yleiset eettiset ja yhteisölliset paradigmat sekä yhteisön sisällä olevia tutkijoita ja opettajia kuin myös yhteisön ulkopuolelta tulevia tutkijoita ja tutkimusohjelmia varten.

Mitä paremmin ymmärretään yhteisöllisiä paradigmoja, niin sen paremmin pystytään tekemään eettisesti ja metodologisesti hyvää tutkimusta ja sitä paremmin pystytään tekemään kylä- tai yhteisöpohjaista tutkimusta ja koulutusta.

Meidän keskusteluissa, tutkijoiden, opettajien ja kentän asiantuntijoiden kanssa tärkeäksi saamelais tutkimuksen kysymykseksi nousi: ” Mitä merkitsee tutkijalle ja kouluttajalle ja työskennellä alkuperäiskansojen yhteisöissä ja mitä asioita hänen olisi syytä tietää, jotta tutkimuksen ja koulutuksen tuloksilla olisi merkitystä alkuperäiskansoille itselleen”.

Näistä kysymyksistä nousi esille keskustelu siitä, mitkä ovat tai voisivat olla ne saamelaiset paradigmat, joita voitaisiin käyttää tieteen tekemiseen, kysymysten asettamiseen ja tieteellisten

tulosten tulkintaan täällä meillä saamenmaassa. Mitä tutkijoiden ja sitä kautta esimerkiksi meidän opettajien tulisi tietää saamelaisyhteisöstä, jotta tutkimuksella ja opetustyöllä olisi merkitystä ja se kantaisi hedelmää.

Seuraavassa on lyhyt esimerkinomainen luettelo niistä periaatteista, paradigmoista jotka olisi hyvä tietää saamelaistutkimuksessa ja opetuksessa. Nämä ovat hyvin käytännönläheisiä ja yhteisön sisältä nousevia lähestymistapoja. Ne voisivat olla muodostamassa omalta osaltaan saamelaista tieteenyhteisöä.

1. Siidaperiaate

“Saamelainen yhteisö oli hyvin organisoitu: perheet ja suvut muodostivat siidoja, jotka yhdessä muodostivat verkoston joka ulottui koko Fennoskandian yli.” The Sami in Finland, Sami Parliament Publications. 2008

2. Viestinviejäperiaate

Viestinviejä vie Siidassa syntyneen tiedon/päätöksen ulos muihin yhteisöihin. Viestinviejä myös tuo yhteisöä koskevan tiedon Siidaan. Tällainen käytäntö lisää tiedon arvokkuutta ja luotettavuutta. Kolttien luottamusmies toimii yhä vieläkin tällaisena viestinviejänä.

3. Yhteisöperiaate

Ongelmaratkaisut lähtevät yhteisön näkökulmasta. Esimerkkeinä mm. poronhoidon, käsityön opetustapahtumat kohdistetaan koko yhteisöön. Esimerkkinä yhteisöstä tokkakunta ja esimerkiksi atk-koulutus. Pukukurssit Utsjoen naisille. Venekurssit Tenojoen, Inarinjärven, Sevettijärven kalastajien tarpeisiin.

4. Perheperiaate

Saamelaisyhteisöön kuulumisen on sukukeskeistä. Perhe ja sukuyhteisö on se minne jokainen tuntee kuuluvansa ja se miten ihmiset määrittävät. Nimet.

5. Laavuperiaate

Käytetään opetuksessa laavunmuotoista luokkatilaa ja laavun sisällä seurataan saamelaista istumajärjestystä

5. Suullinen opetustraditio ja tarinankerronta -periaate

Saamelainen tapa kertoa tarinoita poikkeaa valtaväestön tarinoista. Perinteiset tarinat eivät noudata länsimaista aristoteleellistä tarinankerronnan kaarta vaan ne voivat olla hyvin polveilevia ja arvoituksellisia. Saamelaisella tarinalla ei aina ole alkua, eikä loppua eikä pääroolin esittäjää. Joikuperinteessä merkille pantavaa on se, että joikataan ihmisiä ja eläimiä eikä ihmisille ja eläimille. Toisto tärkeää.

6. Luontoperiaate

Saamelainen päätöksenteko perustuu kokonaisvaltaiseen luonnonhavainnointiin ja -ymmärtämiseen. Tämä on ollut ja on vieläkin välttämätöntä yhteisön elämän jatkuvuuden turvaamiseksi. Tarvittavat porolaitumet, kalavedet, riistamaat ja marjametsät ja –suot on säilytettävä niin, että ne takaavat toimeentulon tulevaisuudessakin.

7. Kuuntelemisen ja kunnioittamisen –periaate

Ihmisten ja luonnon sekä ajan kunnioittaminen ja kuunteleminen.

8. Mentorointiperiaate

Luontaiselinkeinoissa tiedot ja taidot siirtyvät yleensä sukupolvelta toiselle. Opitaan tekemällä. Lisäksi perinteisen tarinankerronnan avulla toistetaan tietyt tarinat niin moneen kertaan, että ne siirtävät suvun ja alueen sisällä olevat sukupolvelta toiselle. Perinteiset tiedonsiirtotavat lujittavat sukujen ja yhteisöjen koheesiota ja toisaalta vievät ikivanhoja perinteitä ja tieto-taitoa eteenpäin.

Saamelaiden tai alkuperäiskansojen paradigmojen tuntemus tuo uusia näkökulmia opetustyöhön sinänsä. Lisäksi niiden huomioiminen voi tuoda juuri sitä arvokasta tietoa, jolla opetuksen laatua ja siitä johtuen hoiva-alan ammattitaitoa parannetaan ja meidän ihmiset täällä alueella saavat parempaa palvelua ja yksilöllistä apua.

Miten tämä on nyt jo käytännössä toteutettu meillä saamelaisalueen koulutuskeskuksessa. Kuten alussa mainitsin, niin teemme kiitollisina yhteistyötä Saamelaiskäräjien, Samisosterin, saamelaisalueen kuntien kanssa. Tällöin pystymme työskentelemään niin lähellä ihmisiä ja kenttää kuin mahdollista.

Otan tässä esimerkkinä viime keväänä toteutetut yhteistyöt saamelaiskäräjien Sakaste –hankkeen ja samisosterin kanssa.

1. Saamelaisen vanhustyön työkalupakki/ työmalli
 - a. saamelaiskulttuuri
 - b. elämänhistoria
 - c. puhekulttuuri, tottumukset
 - d. elämäntavat
 - e. yksilöllinen palvelutarve
 - f. saamen kielen käyttö

2. Saamelaisen varhaiskasvatuksen arjen käytäntöjen opas
 - a. saamelaisen varhaiskasvatuksen suunnitelma
 - i. luontoyhteys
 - ii. yhteisöllisyys
 - iii. perinteiset elinkeinot
 - iv. kieli
 - v. monikulttuurisuus
 - vi. tasa-arvo
 - vii. identiteetti
 - viii. kädentaidot, musiikki, tarinat, taide

Nämä pyritään integroimaan meidän sosiaali- ja terveystalan koulutukseen niin lähihoitajakoulutuksessa kuin siinä tulevassa sairaanhoitaja-diakonissa koulutuksessa. Olen todella iloinen, että olemme päässeet näin pitkälle ja saamme tehdä yhteistyötä näiden asioiden asiantuntijoiden kanssa.

Kiitos.